

Nr 34

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken dels o c k i ämnet väckt motion.

Genom en den 16 mars 1956 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 142, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 1 kap. 15 §, 30 kap. 4 och 7 §§, 43 kap. 11 §, 45 kap. 3 §, 46 kap. 11 §, 50 kap. 15 § och 51 kap. 15 § rättegångsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 kap.

15 §.

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsät-
tas flera mål, än att de kunna be-
räknas bliva slutförda under en tid
av sex timmar. Hinna ej alla sålun-
da utsatta mål behandlas under da-
gen eller kräver ett måls handlägg-
ning mera än en dag, skall samman-
trädet pågå under erforderligt antal
helgfria dagar i följd.

Till huvudförhandling må ej utan
synnerliga skäl å samma dag utsät-
tas flera mål, än att de kunna be-
räknas bliva slutförda under en tid
av sex timmar. Hinna ej alla sålun-
da utsatta mål behandlas under da-
gen eller kräver ett måls handlägg-
ning mera än en dag, skall samman-
trädet pågå under erforderligt antal
helgfria dagar i följd. *Kan handlägg-*

¹ Senaste lydelse se beträffande 30 kap. 7 § SFS 1954:432 samt beträffande 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § SFS 1953:352.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ningen av visst mål beräknas taga i anspråk mera än två dagar må, om det kan ske utan olägenhet, avbrott i handläggningen, så länge sammanträdet pågår, äga rum under högst två söckendagar i veckan.

Om den — — — — — förordnar Konungen.

30 kap.

4 §.

Handläggas i en rättegång åtal mot flera tilltalade, må dom givas beträffande någon av dem, ehuru handläggningen angående de övriga icke avslutats.

Handläggas i en rättegång flera åtal, må dom givas beträffande något av dem, ehuru handläggningen angående de övriga icke avslutats. Avse åtalen samme tilltalade, må sådan dom dock ej givas med mindre synnerliga skäl äro därtill.

7 §.

Innan dom — — — — — stadgar därom.

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Är den tilltalade häktad, skall domen meddelas senast inom två veckor. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sättet för domens meddelande.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

underrättelse givas om tiden och sättet för domens meddelande.

Avgöres mål — — — — — till parterna.

Avkunnande av — — — — — av fullföljdshänvisning.

43 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott, till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt för utredningen. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske.

Aterupptages målet till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.

Till uppskjuten — — — — — hans utevaro.

45 kap.

3 §.

Väckas samtidigt åtal mot någon för flera brott eller åtal mot flera för

Hava åtal väckts mot någon för flera brott eller åtal mot flera för att

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

att hava tagit del i samma brott, skola åtalerna handläggas i en rättegång.

Även i annat fall än nu sagts må flera åtal handläggas i en rättegång, om det är till gagn för utredningen. När skäl äro därtill, må de åter särskiljas.

Ej må — — — — — är tillämplig.

hava tagit del i samma brott, skola åtalerna handläggas i en rättegång, om ej rätten finner särskild handläggning vara lämpligare. Åtal, som väckts mot flera för skilda brott, må handläggas i en rättegång, om det är till gagn för utredningen.

När skäl äro därtill, må åtal, som förenats, åter särskiljas.

46 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott, till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt för utredningen. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Återupptages målet till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fy-

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som må föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 15 § första stycket, såvitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Överstiger, då målet efter ett eller flera uppskov återupptages, den sammanlagda tid varunder uppskov ägt rum ej tjugu dagar, må huvudförhandlingen fortsättas; i annat fall skall ny huvudförhandling hållas.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.

Till uppskjuten — — — — — 15 § sägs.

50 kap.

15 §.

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 43 kap. 1—6 samt 10—13 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 1 kap. 15 § första stycket samt 43 kap. 1—6 och 10—13 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

51 kap.

15 §.

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 46 kap. 1—5, 7, 9, 11, 13 och 16 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 1 kap. 15 § första stycket samt 46 kap. 1—5, 7, 9, 11, 13 och 16 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

Då mål — — — — — kapitel stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt motion, nr 746, av herr Fröding. I motionen hemställes, »att riksdagen måtte för sin del antaga det framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken med de ändringar

1) att till nu gällande lydelse av 1 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken fogas följande mening: 'Kan handläggningen av visst mål beräknas taga i anspråk mera än två dagar, må, om det kan ske utan olägenhet, av-

brott i handläggningen, så länge sammanträdet pågår, äga rum under högst tre söckendagar i veckan';

2) att promulgationsbestämmelsen erhåller följande lydelse: 'Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956'».

I fråga om skälen för motionärens yrkanden får utskottet hänvisa till motionen.

Inledning

Några år efter det att den nya rättegångsbalken trätt i kraft, visade det sig att det stundom kunde uppstå svårigheter vid tillämpningen av vissa bestämmelser i balken. Dessa olägenheter, som framträtt i några mycket omfattande rättegångar, ledde till att år 1953 ändringar gjordes i dessa bestämmelser. Genom *lagen den 5 juni 1953 om ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken* tillskapades sålunda ökade möjligheter att, om det i synnerligen vidlyftiga rättegångsmål är nödvändigt med uppskov under huvudförhandlingen, fortsätta huvudförhandlingen efter uppskovet i stället för att hålla ny huvudförhandling. Vid tillkomsten av 1953 års lag förutsattes emellertid att de nytillkomna bestämmelserna utgjorde endast en tillfällig lösning av frågan om behandlingen av vidlyftiga rättegångar i avbidan på den allmänna översyn av hithörande bestämmelser, som ankom på 1951 års rättegångskommitté.

I en den 4 april 1955 avgiven promemoria angående vidlyftiga rättegångar m. m. (SOU 1955: 10) har rättegångskommittén upptagit frågan om de vidlyftiga målen till behandling. I promemorian har kommittén sökt att efter två skilda linjer komma till rätta med de olägenheter de vidlyftiga målen medför. Kommittén har sålunda undersökt dels möjligheterna av att införa regler som avser att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål, dels ock behovet av lagändringar som kan underlätta handläggningen av sådana mål. Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, samtliga hovrätter, Stockholms rådhusrätt, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningens Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges stadsfiskaler, föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges advokatsamfund och Sveriges juristförbund. Riksåklagarämbetet har vid sitt yttrande fogat yttranden från statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Angående kommitténs förslag till lagtext må hänvisas till den vid propositionen fogade med B betecknade bilagan.

I. Åtgärder för att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål

I propositionen lämnas *dels* å s. 8—11 en redogörelse för de åtgärder för att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål, som kommittén i sin prome-

morja upptagit till övervägande, och de förslag till lagändringar kommittén i denna del framlagt dels ock å s. 11—13 en översikt över de över promemorian avgivna yttrandena.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*:

»Det nya rättegångsförfarande som nu tillämpats i åtta år brukar karakteriseras såsom byggt på muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Dessa huvudgrunder för förfarandet har, särskilt bland dem som i praktiken har att tillämpa rättegångsordningen, vunnit en alltmera allmän anslutning. Någon rubbning av de grundläggande principerna för rättegångsförfarandet bör icke heller ske. Detta hindrar emellertid icke att jämkningar i detaljfrågor kan visa sig påkallade. Redan vid rättegångsreformens genomförande förutsattes att rättegångsbalken inom någon tid skulle kräva en översyn, grundad på de erfarenheter som framkom vid den praktiska tillämpningen. För att verkställa en sådan översyn tillkallades år 1951 särskilda sakkunniga, 1951 års rättegångskommitté. I direktiven för denna kommitté uttalades att vid utredningen borde, utan någon omprövning av grundprinciperna för rättegångsordningen, eftersträvas praktiska förenklningar och förbättringar. Kommittén, vars arbete fortgår, har avlämnat ett flertal förslag i skilda ämnen som delvis redan föranlett lagstiftning. Till de ämnen som kommittén fått i uppdrag att undersöka hör också frågan huruvida rättegångsordningen är lämpligt utformad med hänsyn till handläggningen av särskilt vidlyftiga mål. Det hade nämligen visat sig att handläggningen av mycket omfattande mål kunde erbjuda betydande svårigheter med hänsyn till utformningen i rättegångsbalken av reglerna om avbrott och uppskov i huvudförhandling. För att snabbt komma till rätta med dessa olägenheter genomfördes vid 1953 års riksdag en mindre ändring av rättegångsbalkens regler om förutsättningar för hållande av fortsatt huvudförhandling i mål vari uppskov under en påbörjad huvudförhandling blivit nödvändigt. Lagändringen var att betrakta endast som en tillfällig och begränsad lösning av de problem som sammanhänger med de vidlyftiga rättegångarna i avbidan på rättegångskommitténs utredning av frågan.

— — —

För att motverka uppkomsten av vidlyftiga brottmål har kommittén i ett hänseende föreslagit en lagändring, nämligen beträffande reglerna om *förening och särskiljande av åtal*. Ändringen innebär en uppmjukning av den gällande regeln om obligatorisk förening till handläggning i en rättegång av åtal som samtidigt väckts mot någon för flera brott eller mot flera för att ha tagit del i samma brott. Enligt ändringsförslaget skall såsom huvudregel fortfarande gälla att åtal i dessa fall skall handläggas i en rättegång, men uppdelning på olika rättegångar skall kunna ske, om rätten finner särskild

handläggning uppenbart vara lämpligare. Att en uppmjukning här göres har icke föranlett några invändningar från remissinstansernas sida.

I likhet med kommittén finner jag det vara en mera ändamålsenlig ordning att det överlåtes åt rätten att avgöra när flera åtal skall handläggas i en rättegång än att detta skall vara beroende av om åtalen väckts samtidigt eller vid skilda tillfällen. Vid avgörandet bör rätten mot varandra väga alla de skäl av straffrättslig och processuell natur som kräver beaktande. Vad kommittén i detta hänseende uttalat kan jag i huvudsak ansluta mig till. Hänsyn torde således i första hand böra tagas till processmaterialets omfattning och till de olika brottens art och samband med varandra. Är processmaterialet synnerligen omfattande och har brotten intet närmare samband med varandra, torde en uppdelning av åtalen på två eller flera rättegångar i regel böra ske. Såsom advokatsamfundet framhållit bör rätten, när fråga uppkommer om särskiljande av samtidigt väckta åtal mot tilltalad som är häktad, fästa stort avseende vid den ståndpunkt som i frågan intages av den häktade och hans försvarare. Men även eljest bör uppenbarligen betydelse tillmätas den ståndpunkt som parterna i målet intager.

Såsom kommittén understrukit bör huvudregeln vara den, att åtal mot någon för flera brott eller mot flera för att ha tagit del i samma brott skall handläggas i en rättegång. Detta torde nämligen i det alldeles övervägande antalet fall ur såväl straffrättsliga som processuella synpunkter framstå såsom lämpligare än att särskilja åtalen. Skulle rätten, efter prövning av alla de omständigheter som talar för eller emot en uppdelning av åtalen, finna att ett särskiljande framstår såsom lämpligare, bör åtalen också skiljas. I likhet med en av remissinstanserna finner jag det icke påkallat att för särskiljande av åtal uppställa kravet att rätten skall finna särskiljande *uppenbart* vara lämpligare. Någon anledning att befara att domstolarna skulle komma att uppdelat åtalen i större utsträckning än som kan anses påkallat torde icke föreligga. Eftersom handläggning i skilda rättegångar av olika åtal mot samme tilltalade i regel leder till mera arbete för domstolen än om åtalen handlägges i en rättegång, kan det snarare befaras att domstolarna för att icke ytterligare öka sin arbetsbelastning undviker att särskilja åtal, ehuru detta eljest skulle vara att föredraga.

För att klargöra att åtal som enligt huvudregeln förenats till handläggning i en rättegång skall kunna särskiljas när som helst under rättegången, torde en redaktionell jämkning böra göras i kommitténs förslag.

Bestämmelserna om förening och särskiljande av åtal är upptagna i den avdelning i rättegångsbalken som avser rättegången i underrätt. Denna placering torde emellertid icke hindra att bestämmelserna kan vinna analogisk tillämpning, om i överrätt fråga uppkommer att särskilja åtal som i underrätt handlagts i en rättegång. Åtskilliga bestämmelser i nämnda avdelning av rättegångsbalken — t. ex. stadgandet i 45 kap. 1 § tredje stycket att mot tilltalad ej må väckas nytt åtal för gärning för vilken han redan står under åtal — skall uppenbarligen tillämpas även i överrättsprocess, ehuru bestämmelserna av lagtekniska skäl upptagits i avdelningen om rättegång i under-

rätt samt särskild hänvisning icke gjorts till dessa bestämmelser i de avdelningar av rättegångsbalken som behandlar överrättsprocessen. Jag finner därför icke anledning att, såsom en remissinstans ifrågasatt, föreslå uttryckliga bestämmelser i 51 och 55 kap. rättegångsbalken att i fullföljda mål hovrätt och högsta domstolen skall äga förordna om särskiljande av åtal som i lägre rätt handlagts i en rättegång.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen har kommittén även övervägt att genom en ändring i 30 kap. 4 § införa möjlighet till deldom i sådana fall då i en rättegång flera åtal handlägges mot samme tilltalade. Enligt gällande regler kan nämligen i brottmål deldom ges endast när ansvarstalan samtidigt föres mot flera tilltalade; dom kan då meddelas mot en av dem under det att rättegången fortsätter mot de övriga. Med hänsyn till att man genom de av kommittén föreslagna ändringarna i 45 kap. 3 § rörande särskiljande av åtal i praktiken skulle nå i huvudsak samma resultat som genom en ändring av 30 kap. 4 § har kommittén begränsat sitt ändringsförslag till att avse endast reglerna om särskiljande av åtal.

Med en sådan ändring av bestämmelserna i 45 kap. 3 § som jag nyss förordat får domstol alltid möjlighet att, om skäl är därtill, särskilja åtal som tidigare förenats till handläggning i en rättegång. Denna möjlighet föreligger även där de olika åtalen avser samme tilltalade. Om det befinner lämpligt kan domstolen sålunda enligt detta ändringsförslag, när handläggningen av ett av åtalen avslutats, bryta ut detta åtal från handläggningen i övrigt samt avkunna dom över åtalet. Enligt min mening saknas skäl att icke låta domstolen i sådant fall, i stället för att först särskilja åtalen och därefter meddela dom över ett av dem, utan särskiljande av åtalen meddela deldom beträffande det åtal över vilket handläggningen avslutats. Med hänsyn till att gemensamt straff i regel bör ådömas när åtal väckts mot någon för flera brott, bör emellertid deldom rörande ett av brotten kunna meddelas endast när synnerliga skäl är därtill. Jag föreslår därför att bestämmelserna i 30 kap. 4 § ändras i enlighet med vad jag nu anfört.»

II. Åtgärder för att underlätta handläggningen av vidlyftiga mål

1. Avbrott och uppskov i huvudförhandling samt fortsatt och ny huvudförhandling

Gällande bestämmelser

Rättegångsbalkens grundsatser om muntlighet, omedelbarhet och koncentration innebär i korthet, att det material som skall utgöra grundval för domen skall framläggas för rätten i muntlig form, att rättens avgörande skall grundas omedelbart på detta muntligen framlagda material och att den förhandling vid vilken materialet framlägges skall slutföras vid ett enda rättegångstillfälle eller i vart fall vid rättegångstillfällena som ligger varandra

så nära i tiden att rättens uppfattning om vad som förekommit ännu är ogrumlad när målet avgöres.

Stadganden om huvudförhandling i underrätt har givits i 43 kap. såvitt angår tvistemål och i 46 kap. såvitt angår mål vari föres allmänt åtal. Rörande övriga brottmål ges stadganden i 47 kap. väsentligen genom hänvisningar till 46 kap. Reglerna i 43 och 46 kap. är i huvudsak tillämpliga även på huvudförhandling i hovrätt och högsta domstolen (50 kap. 15 §, 51 kap. 15 § och 55 kap. 15 §).

Enligt 43 kap. 1 § och 46 kap. 1 § skall rätten, då målet uppropas, inhämta upplysning huruvida hinder möter för målets företagande till slutlig handläggning.

I 43 kap. 2 § är för tvistemålens del och i 46 kap. 2 § för brottmålen del uppräknade vissa omständigheter som utgör dylikt hinder. Möter hinder för målets företagande till slutlig handläggning, skall huvudförhandlingen inställas och utsättas till annan dag. Kan det antagas att hindret kommer att undanröjas före handläggningens slut, må dock huvudförhandling hållas.

Möter mot huvudförhandling i tvistemål hinder som avses i 43 kap. 2 § må likväl enligt 43 kap. 3 § första stycket förhandlingen påbörjas, om det kan antagas att denna kan vid senare rättegångstillfälle fortsättas utan ny huvudförhandling, d. v. s. återupptagas till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, och tillika uppdelningen finnes kunna ske utan olägenhet för utredningen. För brottmålen del finns i 46 kap. 3 § första stycket en motsvarande regel, som dock äger tillämpning endast å vissa av de i 46 kap. 2 § uppräknade hindren.

Enligt 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § gäller som allmän regel för såväl tvistemål som brottmål, att huvudförhandling såvitt möjligt skall fortgå utan avbrott. Påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast under vissa särskilt angivna förutsättningar. Dessa förutsättningar är antingen att förhandlingen ägt rum enligt nyss berörda regler i första stycket av 43 kap. 3 § eller 46 kap. 3 § eller att efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller att rätten eljest finner uppskov oundgängligen nödvändigt för utredningen. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas så snart det lämpligen kan ske. För brottmål stadgas dessutom, att om den tilltalade är häktad, förhandlingen skall återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlingens avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Om uppskov meddelas, kan den vidare handläggningen bli antingen en fortsatt huvudförhandling eller en ny huvudförhandling. Härom stadgas i andra stycket av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 §. Före 1953 års lagändring gällde enligt dessa lagrum att huvudförhandling må fortsättas, om målet återupptages till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande men att i annat fall ny huvudförhandling skall hållas. Efter 1953 års lagändring har lagrummen följande lydelse:

Återupptages målet till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.

Enligt Kungl. cirkulär den 5 juni 1953 till rikets underrätter åligger det underrätt, som utsatt fortsatt huvudförhandling att hållas senare än i första punkten av sistnämnda båda stadganden föreskrives, att skyndsamt göra anmälan därom till hovrätten.

Skillnaden mellan fortsatt och ny huvudförhandling framgår av 43 kap. 13 § och 46 kap. 13 §, vilka lagrum har följande lydelse:

Vid fortsatt huvudförhandling skall målet företagas i det skick, vari det förelåg vid den tidigare handläggningens slut.

Vid ny huvudförhandling skall målet företagas till fullständig handläggning. Har bevis upptagits vid tidigare handläggning, skall beviset upptagas ånyo, om sådant upptagande finnes vara av betydelse i målet och hinder därför ej föreligger. Då bevis ej upptages ånyo, skall beviset förebringas genom protokoll och andra handlingar rörande bevisupptagningen.

Från föreskriften om upptagande på nytt vid ny huvudförhandling av förut upptagen bevisning har för ett särskilt fall gjorts ett undantag. I avslutning till en regel i 41 a § sinnessjuklagen att beslut om sinnesundersökning ej må meddelas, med mindre den misstänkte erkänt gärningen eller övertygande bevisning förebragts att han begått densamma, stadgas sålunda i samma lagrum följande:

Har beslut om sinnesundersökning meddelats sedan målet förekommit vid huvudförhandling, erfordras ej vid ny huvudförhandling, att tidigare upptagen bevisning ånyo upptages, så framt ej särskilda skäl därtill äro.

Enligt 17 kap. 2 § och 30 kap. 2 § gäller för såväl tvistemål som brottmål, att dom skall, om huvudförhandling ägt rum, grundas å vad som förekommit vid huvudförhandlingen. I domen må ej deltaga domare, som ej övervarit hela huvudförhandlingen. Har ny huvudförhandling hållits, skall domen grundas å vad därvid förekommit.

Här bör också omnämnas följande för allmän underrätt gällande bestämmelse i 1 kap. 15 § första stycket:

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsättas flera mål, än att de kunna beräknas bliva slutförda under en tid av sex timmar. Hinna ej alla sålunda utsatta mål behandlas under dagen eller kräver ett måls handläggning mera än en dag, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd.

I propositionen återges några av kommittén lämnade uppgifter om motsvarande regler i Norge och Danmark. Det framhålles, att i dessa länder, vilka liksom Sverige har rättegångsordningar grundade på moderna principer, någon skillnad icke göres mellan fortsatt och ny huvudförhandling. Har uppskov i förhandlingen ägt rum, gäller i *Norge* för tvistemålens del att vid den nya förhandlingen skall vad som förekommit vid den tidigare

förhandlingen upprepas i så stor utsträckning, som någon av domarna finner nödvändigt »for at faa saken riktigt oplyst» (lov om rettergangsmaaten for tvistemaal § 337). I den norska straffprocessen gäller att vid den nya förhandlingen skall upprepning ske, »forsaavidt Retten finder det fornødent». Har uppskovet varat över fyra dagar, kan envar av domstolens ledamöter påfordra upprepning (straffeprocenloven § 325). I den *danska* straffprocessen bestämmer rättens ordförande om och i vilken omfattning efter uppskov upprepning skall ske av vad som förekommit vid den tidigare förhandlingen (lov om rettens pleje § 850). För tvistemålen del finns i Danmark ingen bestämmelse om upprepningsskyldighet.

Å s. 18—28 i propositionen lämnas en redogörelse för innehållet i kommitténs promemoria i vad den avser förslag till ändrade regler om avbrott och uppskov i huvudförhandling samt om fortsatt och ny huvudförhandling ävensom för de remissyttranden som beröra dessa frågor.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde föredragande departementschefen:

»Enligt nya rättegångsbalken i dess ursprungliga lydelse var möjligheterna att uppskjuta en påbörjad huvudförhandling starkt begränsade. Bestämmelserna härom — framför allt den s. k. tvåveckorsregeln i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § enligt vilken huvudförhandling kan fortsättas efter avbrott endast om målet upptages till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för den första förhandlingens avslutande — hade till syfte att säkerställa rättegångens koncentration och förhindra att den äldre rättegångsordningens uppskovssystem vann insteg. Emellertid visade sig bestämmelserna i praktiken leda till mindre tillfredsställande resultat i vissa fall. Det kunde således i vidlyftiga processer inträffa att, om det mot slutet av huvudförhandlingen blev nödvändigt med ett uppskov under någon dag och sådant uppskov tidigare förekommit, hela rättegången måste tagas om från början. Om gällande uppskofsregler strikt skulle följas, kunde man i processer av sådan omfattning att huvudförhandlingen krävde en eller flera månader vara viss om att kunna genomföra processen endast under särskilt gynnsamma omständigheter.

För att undanröja de olägenheter som uppskofsreglerna visat sig kunna leda till genomfördes år 1953 en uppmjukning av tvåveckorsregeln. I mål av sådan vidlyftighet att huvudförhandlingen beräknades kräva minst fyra veckor fick rätten sålunda möjlighet att även efter uppskov som överstigit två veckor fortsätta den påbörjade huvudförhandlingen i stället för att hålla ny huvudförhandling. Såsom förutsättning härför uppställdes att rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet fann synnerligt skäl att i stället för ny huvudförhandling hålla fortsatt huvudförhandling. Det bör framhållas att införandet av denna undantagsregel betraktades endast som en tillfällig lösning av frågan om behandlingen av

de vidlyftiga målen i avbidan på rättegångskommitténs allmänna översyn av frågan.

I sin utredning i ämnet konstaterar rättegångskommittén att det i praxis visat sig i det närmaste omöjligt att vid handläggning av mycket vidlyftiga mål tillämpa rättegångsbalkens uppskavsregler på det sätt som ursprungligen avsetts. En jämkning av dessa regler bör enligt kommitténs mening ske. Jämkningsen får dock icke innebära att man åsidosätter rättegångsbalkens grundläggande principer om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Från denna utgångspunkt diskuterar kommittén olika tänkbara lösningar och undersöker först möjligheten att, i likhet med vad som gäller i Danmark och Norge, lägga i domstolens hand att avgöra huruvida efter uppskov i huvudförhandling ny eller fortsatt huvudförhandling skall hållas. Emellertid anser sig kommittén icke kunna förorda en sådan lösning, främst därför att denna skulle innebära risk för att den äldre rättegångsordningens uppskovssystem åter skulle vinna insteg.

Tanken att icke genom i lag bestämda uppskavsfrister binda domstolarna till ett visst förfarande har, såsom framgått av den föregående redogörelsen, vunnit anslutning hos en del remissinstanser. Onekligen skulle också åtskilliga fördelar vara förenade med en sådan lösning. En frihet för domstolarna att alltefter de särskilda förhållandena avgöra i vilken utsträckning uppskov i påbörjad huvudförhandling må tillåtas skulle väl i allmänhet icke heller komma att leda till att uppskov skulle medges i någon större utsträckning. Det torde emellertid icke kunna förnekas att en sådan lösning skulle vara förenad med vissa risker att den äldre rättegångsordningens uppskovssystem så småningom vinner insteg. Och detta system är helt oförenligt med den nya rättegångsordningens grundläggande principer. Jag är därför icke beredd att förorda en lösning efter nu antydda linjer utan anser, i likhet med kommittén och flertalet av remissinstanserna, att i lagen bör anges under vilka förutsättningar huvudförhandling må fortsättas efter uppskov.

Samma invändningar som kan anföras mot tanken att låta rätten efter omständigheterna avgöra huruvida fortsatt eller ny huvudförhandling skall hållas kan enligt kommitténs mening riktas även mot den genom 1953 års lagändring införda undantagsregeln. Det är emellertid att märka att denna undantagsregel har ett synnerligen snävt tillämpningsområde. Med hänsyn härtill får invändningarna icke alls samma tyngd i detta fall. Emellertid kan ur andra synpunkter vägande invändningar riktas mot undantagsregeln och jag anser det därför angeläget att söka åstadkomma en bättre lösning av förevarande problem än den som uppnåddes genom 1953 års provisoriska lagändring.

Den lösning som kommittén förordar innebär att den nuvarande tvåveckorsregeln ändras på det sättet, att en viss tillåten maximitid för uppskov stadgas i stället för att, såsom nu, en viss frist föreskrives, räknat från den dag uppskov första gången meddelades. Denna maximitid, som skall gälla även för det fall att flera uppskov meddelas under huvudförhandlingen, fö-

reslås av kommittén till femton dagar. Någon undantagsregel för mål av synnerlig vidlyftighet skall icke gälla. Vidare föreslår kommittén att avbrott i huvudförhandling skall utan särskilt uppskovsskäl få göras å dag före helgdag. Sådant avbrott, liksom avbrott för helgdag, skall ej inräknas i den nyss angivna längsta uppskovstiden. Slutligen föreslår kommittén en mindre utvidgning av de i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § upptagna uppskovsskälen. Den nu gällande regeln att uppskov må ske, om det är oundgängligen erforderligt för *utredningen* skall sålunda enligt kommittéförslaget ersättas med en regel att uppskov må ske, om det är oundgängligen erforderligt för *handläggningen*.

Kommitténs förslag att avbrott i huvudförhandling må ske å dag före helgdag utan att avbrottet räknas som uppskov i teknisk mening har icke föranlett några principiella invändningar från remissinstansernas sida; åtskilliga av dessa har emellertid i detta hänseende förordat en något längre gående lagändring än den kommittén föreslagit. Det har sålunda från flera håll understrukits att det icke är realistiskt att räkna med att en huvudförhandling som kräver flera veckor kan pågå mera än genomsnittligt tre eller högst fyra dagar i veckan. En intensivare handläggning blir nämligen ofta alltför pressande såväl för domstolsledamöterna som för parterna och deras ombud. Deltagarna i en rättegång som spänner över en längre tidrymd måste vidare beredas tillfälle att i någon omfattning sköta andra uppdrag och ombesörja löpande ärenden. Detta gäller inte minst nämndemännen. De nu anförda synpunkterna har enligt min mening klart bestyrkts av de vunna erfarenheterna från handläggningen av vidlyftiga mål. Jag finner det därför ur olika synpunkter angeläget att kortare uppehåll i rättegången då och då kan göras. Bestämmelser som gör det möjligt för domstolen att med ganska korta intervaller överlägga om ett behandlat avsnitt i ett mål, samla och ordna intrycken av vad som förekommit och förbereda den fortsatta handläggningen torde icke motverka utan fastmer främja rättegångens koncentration och omedelbarhet.

På grund av det anförda vill jag, i likhet med åtskilliga remissinstanser, föreslå att avbrott i handläggningen må, så länge sammanträdet pågår, äga rum under högst två söckendagar i veckan, utan att sådant avbrott inräknas i den uppskovstid som är avgörande för frågan om fortsatt eller ny huvudförhandling skall hållas. Såsom förutsättning för att dylikt avbrott skall få äga rum torde böra anges, att handläggningen av målet kan beräknas taga mera än två dagar i anspråk och att avbrottet kan ske utan olägenhet. Det torde böra överlåtas åt domstolen att efter omständigheterna avgöra vilken eller vilka dagar i veckan som må vara handläggningsfria. Ett stadgande av detta slag är av annan karaktär än de i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § upptagna reglerna rörande uppskov i huvudförhandling. Med hänsyn härtill anser jag att stadgandet icke bör upptagas i nämnda lagrum. Det synes lämpligen kunna införas i 1 kap. 15 § första stycket. Vad i detta lagrum stadgas torde genom hänvisningar i 50 kap. 15 § och 51 kap. 15 § böra göras tillämpligt även på huvudförhandling i överrätt.

Vad sedan angår frågan hur den egentliga uppskovstiden skall bestämmas kan jag, i likhet med flertalet remissinstanser, ansluta mig till kommitténs förslag att ersätta den nuvarande tvåveckorsregeln med en regel som anger en viss maximitid för tillåtna uppskov, ett eller flera. Däremot är jag i likhet med åtskilliga remissinstanser icke övertygad om att den av kommittén föreslagna maximitiden femton dagar är tillfyllest. En granskning av handläggningstiden för de vidlyftiga mål som under senare år varit före vid domstolarna ger enligt min mening vid handen att en högsta sammanlagd uppskovstid om femton dagar kan bli för snäv, även om, såsom jag förordat, möjlighet gives till uppehåll i handläggningen under två söckendagar i veckan. Såsom komplettering till den förteckning över handläggningstiderna för vissa vidlyftiga mål som redovisas i en bilaga till kommitténs betänkande vill jag nämna, att huvudförhandlingen vid Stockholms rådhusrätt av tredje delen av de s. k. Lundquismålen pågick under 53 dagar och att uppehåll under huvudförhandlingen ägde rum under sammanlagt 48 vardagar. Uppehållen betingades främst av hinder för nämndemän och försvarare samt önskemål från åklagare och försvarare och av förberedelser för handläggning av nya avsnitt i målet och för slutanföranden i behandlade avsnitt. Någon mera betydande förlängning utav den av kommittén föreslagna tiden torde emellertid icke vara nödvändig. Med en tillåten högsta sammanlagd uppskovstid om tjugu dagar och med de ändringar av hithörande lagbestämmelser i övrigt som jag i det föregående föreslagit torde domstolarna även efter ett upphävande av den år 1953 införda undantagsregeln kunna bemästra problemen med de vidlyftiga rättegångarna. Den angivna tiden torde å andra sidan icke vara så lång att rättens ledamöter, då målet återupptages efter uppskov, ej kan antagas minnas vad som förut förekommit i målet. Skulle rätten med hänsyn till den tid som förflutit efter meddelat uppskov i målet eller av annat skäl finna lämpligt att redogörelse lämnas för vad som tidigare förekommit eller att visst material ånyo förebringas, kan rätten förordna därom. I enlighet med vad jag nu anfört vill jag föreslå att den högsta sammanlagda uppskovstiden bestämmas till tjugu dagar.

Uppenbarligen kommer en högsta uppskovstid om tjugu dagar att få betydelse främst när det gäller handläggningen av vidlyftiga mål. Det alldeles övervägande antalet mål är emellertid icke av särskilt vidlyftig natur och det kunde kanske därför ifrågasättas om man icke för dessa mål kunde uppställa snävare regler i fråga om uppskovstiden. En lösning med längre sammanlagd uppskovstid för vidlyftiga mål än för vanliga mål synes emellertid med tanke på gränsfallen och även i övrigt mindre lämplig. Med en högsta uppskovstid av tjugu dagar för alla mål vinnes även den fördelen, att i en domstol med treveckorstur för nämnden huvudförhandlingen kan, om uppskov blir nödvändigt, uppskjutas tre veckor och sålunda fortsättas å ordinarie rättegångsdag utan att nämnden behöver inkallas till extra sammanträde.

En reglering av uppskovstiden i enlighet med vad jag nu föreslagit torde

vidare medföra att i mål, där yttrande från interneringsnämnden, ungdomsfängelsenämnden eller annat håll inhämtas först efter huvudförhandlingen, yttrandet kan betydligt oftare än för närvarande beräknas hinna avgivas inom sådan tid att förhandlingen kan slutföras vid fortsatt huvudförhandling. Däremot torde väl utlåtanden över verkställda sinnesundersökningar i allmänhet ej hinna avgivas inom sådan tid att ny huvudförhandling kan undvikas. Det är emellertid angeläget att tiden för sinnesundersökningar nedbringas och jag har min uppmärksamhet riktad på de problem som sammanhänger härmed.

Jag vill understryka att en reglering av uppskovstiden i enlighet med vad jag här förordat icke på något sätt rubbar rättegångsbalkens bestämmelser om vad som må utgöra skäl till uppskov. I sådant hänseende gäller såsom huvudregel att påbörjad huvudförhandling skall fortgå utan avbrott till dess målet är färdigt för avgörande. Undantagen från denna huvudregel är, såsom framgått av den tidigare redogörelsen, restriktivt utformade. Någon ändring i huvudregeln har icke föreslagits av kommittén. Beträffande en av de i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § angivna förutsättningarna för att uppskov må beviljas har kommittén emellertid föreslagit en mindre jämkning. Enligt lagrummens nu gällande lydelse må uppskov beviljas, om rätten finner det oundgängligen erforderligt för *utredningen*. För att möjliggöra uppskov även av annat skäl än med hänsyn till utredningen i målet — behov föreligger exempelvis av uppehåll i förhandlingen för överläggning inom domstolen rörande ett handlagt avsnitt av målet eller för att domstolen och parterna skall få tillfälle att förbereda och planlägga den fortsatta handläggningen eller därför att någon av rättens ledamöter på grund av sjukdom eller annan anledning blir förhindrad att tjänstgöra — föreslår kommittén att ordet *utredningen* ersättes med det mera omfattande begreppet *handläggningen*. I likhet med kommittén anser jag en jämkning av lagrummen på denna punkt motiverad. Såsom framhållits av hovrätten för Nedre Norrland torde uppskovsrätten icke behöva knytas vare sig till utredningen eller handläggningen utan uppskov bör kunna medges när det finnes oundgängligen erforderligt.

Även med den jämkning av förutsättningarna för uppskov som jag sålunda föreslår framgår det klart av bestämmelserna härom att uppskov skall medges endast när det påkallas av vägande skäl. Det är uppenbarligen av största vikt att längre och upprepade uppskov i en påbörjad huvudförhandling undvikas. Sådana äventyrar rättegångsbalkens grundläggande principer om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Med anledning av ett uttalande från föreningen Sveriges stadsdomare att sträng återhållsamhet bör iakttagas vid beviljande av uppskov för att komplettera utredningen el. dyl. vill jag emellertid framhålla, att om återhållsamheten i detta hänseende drives alltför långt, så kan detta medföra att parterna, efter fullföljd av målet, i högre instans i stor utsträckning åberopar och tillåtes förebringa ny bevisning eller annan utredning som icke ingått i det processmaterial på vilket underrättens dom grundats. En sådan utveckling innebär olägenheter i

olika hänseenden. Det är av flera skäl angeläget att processmaterialet är fullständigt redan i första instans.

I likhet med kommittén finner jag ej anledning att i detta sammanhang föreslå någon ändring av reglerna i 43 kap. 13 § och 46 kap. 13 § om upprepningskyldigheten vid ny huvudförhandling. Icke heller finner jag anledning att i detta sammanhang föreslå någon ändring av hithörande regler i 41 a § sinnessjuklagen. I de fall där domstolen efter huvudförhandling förordnat om sinnesundersökning av en tilltalad torde skuldfrågan i regel ha så klarlagts vid den första förhandlingen, att processmaterialet kan vid den nya huvudförhandlingen begränsas i avsevärd grad. Uppenbarligen ankommer det i första hand på parterna att verkställa den sovring av materialet som i dessa fall kan ske. Vad nu sagts äger tillämpning även när huvudförhandling uppskjutits för inhämtande av yttrande från interneringsnämnden eller ungdomsfängelnsnämnden och liknande fall.

Med hänsyn bland annat till att nu berörda regler i 41 a § sinnessjuklagen till sin natur är processuella har Stockholms rådhusrätt föreslagit att reglerna införlivas med rättegångsbalken. Detta framstår enligt rådhusrättens mening som så mycket mera önskvärt som reglerna avsetts beröra icke blott sinnesundersökningsfallen utan även sådana fall då uppskovsfristen gått till ända till följd av att yttrande inhämtats från interneringsnämnden, ungdomsfängelnsnämnden eller annan myndighet. Vad rådhusrätten sålunda anfört förtjänar enligt min mening att närmare övervägas. Med hänsyn till att spörsmålen om interneringsnämndens och ungdomsfängelnsnämndens uppgifter och ställning är under utredning av strafflagberedningen och då förslag i dessa hänseenden kan väntas inom kort är jag icke beredd att i detta sammanhang föreslå någon ändring i frågan om bestämmelsernas placering.»

2. Tid för meddelande av dom i mål mot häktad

Gällande bestämmelser

I 30 kap. rättegångsbalken ges bestämmelser om dom och beslut i brottmål. Enligt 7 § andra stycket skall, då huvudförhandling ägt rum, samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Är den tilltalade häktad, skall domen meddelas senast inom två veckor.

17 kap. 9 § andra stycket innehåller för tvistemålens del bestämmelser som i huvudsak överensstämmer med reglerna rörande brottmål. I tvistemål kräves dock för anstånd med domens meddelande endast att på grund av målets beskaffenhet rådrum erfordras för domens beslutande eller avfattande.

En redogörelse för vad i denna del i promemorian anförts av kommittén, som härutinnan icke framlagt något förslag till ändrade regler, och av remissinstanserna lämnas å s. 36—38 i propositionen.

Departementschefen

Föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen bl. a.:

»Den i lagen föreskrivna absoluta maximitiden i fråga om tiden för meddelande av dom mot tilltalad som är häktad har i praktiken visat sig medföra svårigheter när det gäller vidlyftiga mål och en uppmjukning av denna föreskrift har ifrågasatts. Rättegångskommittén har emellertid ansett att någon jämkning av hithörande regler ej behöver ske, om kommitténs förslag om ändring av uppskovsreglerna i 46 kap. 11 § genomföres. Genom en ändring av uppskovsreglerna skulle nämligen, anser kommittén, ökade möjligheter skapas för rätten att under huvudförhandlingens gång etappvis överlägga om och preliminärt taga ställning till olika delar av ett vidlyftigt brottmål.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen för remissinstansernas yttranden i denna del har från flera håll starkt understrukits att behov av en uppmjukning av den absoluta tidsgränsen föreligger även om en ändring av uppskovsreglerna genomföres. Häradshövdingeföreningen framhåller sålunda att det i praktiken kan vara omöjligt att färdigställa en dom i ett vidlyftigt mål inom fjorton dagar, om sedvanlig omsorg skall nedläggas vid domens utarbetande. Samma ståndpunkt intager Svea hovrätt och Stockholms rådhusrätt, domstolar som i högre grad än andra torde ha praktisk erfarenhet av de särskilda svårigheter som är förenade med de vidlyftiga målen.

Vad som sålunda och i övrigt anförts från remissinstansernas sida äger enligt min mening en sådan tyngd, att en uppmjukning av den absoluta tidsgräns inom vilken dom i mål rörande häktad skall meddelas framstår såsom påkallad trots de betydelsefulla hänsyn som föranlett denna maximitid. Föreskrifterna rörande tiden för meddelande av dom mot den som är häktad bör icke vara så snävt utformade, att de i praktiken omöjliggör en tillämpning av rättegångsbalkens häktningsregler i vidlyftiga mål. Å andra sidan bör av föreskrifterna tydligt framgå att särskild skyndsamhet kräves, när det gäller tilltalad som är häktad. Det må emellertid i detta sammanhang erinras om att domstolen jämlikt 4 kap. 12 § strafflagen äger förordna att häktningstiden skall avräknas från straffet.

Frågan hur en uppmjukning av föreskriften om den absoluta tidsfristen lämpligen bör ske är tveksam. Närmast till hands ligger måhända den lösningen, att man något förlänger den nuvarande tidsfristen om två veckor. För att vinna vad man önskar uppnå med en förlängning av tidsfristen torde denna icke kunna bestämmas till kortare tid än tre veckor. Även en sådan mindre utvidgning av tidsfristen är emellertid ägnad att väcka starka betänkligheter. Bortsett från att en dylik förlängning i något, säkerligen mycket sällsynt, fall skulle kunna visa sig otillräcklig synes mot denna lösning

främst kunna anföras, att den kan tänkas leda till en allmän förlängning av anståndstiden. Om den längsta anståndstiden skulle bestämmas till tre veckor, skulle ett beslut om exempelvis fjorton dagars anstånd med domen uppenbarligen icke få samma karaktär av undantagsfall som ett dylikt beslut för närvarande har. Med hänsyn till de stora krav på skyndsamhet som måste ställas särskilt när det gäller avgörande i brottmål mot tilltalad som är häktad vill jag icke förorda en lösning som för det stora flertalet mål innebär risk för en förlängning av tiden mellan huvudförhandlingens avslutande och domen i målet, låt vara att lösningen visserligen skulle undanröja vissa svårigheter som för närvarande kan uppkomma i ett eller annat undantagsfall. Jag vill i stället, om än med viss tvekan, ansluta mig till det ändringsförslag som förordats i flera av remissyttrandena och som innebär att den särskilda regeln om dom senast inom två veckor för den händelse den tilltalade är häktad får utgå. Med en sådan lösning kommer, liksom för närvarande, huvudregeln att vara den, att dom i brottmål skall beslutas och avkunnas omedelbart efter den överläggning som skall hållas i anslutning till huvudförhandlingen. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed. Om ej synnerligt hinder möter, skall i sådant fall domen meddelas, när den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Någon anledning att befara att domstolarna skall missbruka denna starkt begränsade möjlighet till anstånd anser jag icke föreligga.

För att möjliggöra särskild kontroll över att domstol icke beslutar anstånd med meddelande av dom mot häktad i andra fall eller i större utsträckning än som avses med bestämmelserna kunde möjligen övervägas att föreskriva skyldighet för domstol att vid beslut om anstånd överstigande två veckor göra anmälan om beslutet med uppgift om anledningen till anståndet. Mot införande av en sådan anmälningsskyldighet kan emellertid vägande invändningar göras. Jag kan därvid åberopa väsentligen samma skäl som föranledde att ett liknande förslag om anmälningsskyldighet avvisades vid nya rättegångsbalkens tillkomst. Vid detta tillfälle framfördes vissa förslag att genom enklare anordningar än införande av anmälningsskyldighet vinna möjlighet att utöva kontroll. Sålunda framfördes tanken att låta rätten i en särskild liggare över mål, i vilka anstånd med meddelande av dom beslutas, anteckna anledningen till anståndet. En sådan anordning synes kunna genomföras utan de olägenheter som är förenade med ett anmälningsförfarande. Erforderliga föreskrifter härom torde emellertid kunna meddelas i administrativ ordning.»

I propositionen upptages vidare till övervägande ett par frågor, den ena avseende införandet i brottmål av institutet mellandom och den andra ifrågasatt möjlighet att i vissa fall förordna suppleant för rättens ordförande,

vilka frågor f. n. icke föranlett förslag till lagstiftning. Beträffande dessa frågor må hänvisas till s. 33—36 i propositionen.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet.

Såsom framgår av redogörelsen i det föregående visade det sig ganska snart efter rättegångsbalkens ikraftträdande att i mycket omfattande rättegångar betydande svårigheter kunde uppstå vid tillämpningen av balkens regler om avbrott och uppskov i huvudförhandling. De i balken stadgade förutsättningarna för hållande av fortsatt huvudförhandling (den s. k. tvåveckorsregeln) kunde på grund av sin snäva utformning lätt medföra att omfattande rättegångar, vari man under huvudförhandlingen nödgats göra ett eller flera uppskov, måste tagas om från början. 1951 års rättegångskommitté, som tillkallades för att verkställa en översyn av rättegångsbalkens regler, har också haft till uppgift att undersöka frågan huruvida rättegångsordningen är lämpligt utformad med hänsyn till handläggningen av särskilt vidlyftiga mål. I avbidan på kommitténs översyn infördes år 1953 såsom undantag från tvåveckorsregeln den nu gällande regeln, varigenom medges möjlighet att i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor oaktat tvåveckorstiden överskridits hålla fortsatt huvudförhandling i stället för ny sådan. Denna undantagsregel förutsattes vara endast en tillfällig lösning av frågan om behandlingen av de vidlyftiga målen.

De lagförslag, vilka nu föreligger och som grundar sig på förslag framlagda av kommittén, är avsedda att utgöra en slutgiltig lösning av vissa av de med de vidlyftiga målen sammanhängande problemen, bl. a. frågan om reglerna om avbrott och uppskov i huvudförhandling. Av de föreslagna reformerna har några till syfte att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål, medan de övriga är avsedda att underlätta handläggningen av sådana mål. Det är icke avsett att genom lagändringarna genomföra någon ändring i eller avsteg från rättegångsbalkens grundprinciper om muntlighet, omedelbarhet och koncentration.

I likhet med departementschefen anser utskottet att någon rubbning av de grundläggande principerna för rättegångsförfarandet, vilka särskilt bland dem som i praktiken har att tillämpa rättegångsordningen vunnit en allmän allmän anslutning, icke bör ske. Förutsättningarna för dessa principers upprätthållande kan emellertid — såsom utskottet kommer att i fortsättningen närmare utveckla — te sig väsentligen annorlunda vid handläggningen av mycket omfattande mål än då det gäller den mera vanliga typen av mål.

De i propositionen föreslagna åtgärderna i syfte att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål, d. v. s. ändringarna i reglerna om förening och särskiljande av åtal samt införande av möjlighet att meddela deldom även då flera åtal är väckta mot samme tilltalade, finner utskottet välmotiverade, och utskottet vill i stort ansluta sig till vad departementschefen i dessa delar anfört. Utskottet vill endast i anslutning till vad departementschefen anfört uttala den uppfattningen att bestämmelserna om förening och särskiljande av åtal, vilka är upptagna i den avdelning i rättegångsbalken som avser rättegången i underrätt, det oaktat uppenbarligen kan vinna analog tillämpning jämväl i överrätt. Någon anledning att för överrätternas del meddela uttryckliga bestämmelser i 51 och 55 kap. rättegångsbalken föreligger därför icke heller enligt utskottets mening.

Beträffande härefter de föreslagna ändringarna i reglerna om avbrott och uppskov i huvudförhandling samt om fortsatt och ny huvudförhandling är det av största vikt att föreliggande lagstiftningsproblem nu erhåller en sådan lösning att med rättegångsordningen införlivas regler som är anpassade även efter de mest vidlyftiga målen beskaffenhet. Utskottet har under behandlingen av detta ärende inhämtat upplysningar från en underrättsdomare och en överrättsdomare, vilka besitter erfarenhet från handläggningen av några på senare tid särskilt uppmärksammade vidlyftiga mål, de s. k. Lundqvistmålen. Av vad därvid framkommit och med hänsyn till vissa av de i ämnet avgivna remissyttrandena förefaller det utskottet i någon mån tveksamt huruvida de regler propositionens förslag i denna del innehåller i allo kan tillämpas på mål av sådan eller motsvarande beskaffenhet. De vägar som står till buds för att lösa föreliggande problem är väsentligen två. Å ena sidan kan man, i likhet med vad som gäller i Danmark och Norge, överlämna åt domstolen att med hänsynstagande till de föreliggande förhållandena i varje särskilt fall avgöra om efter uppskov ny eller fortsatt huvudförhandling skall hållas. Den andra möjligheten är att — såsom skett i föreliggande förslag — bibehålla en reglering med bestämda men utvidgade uppskovsfrister. En anordning av det förstnämnda slaget skulle väl med hänsyn bl. a. till att domarna kommit att alltmera omfatta rättegångsordningens grundprinciper icke numera behöva vara förenad med någon avsevärd risk för att den äldre ordningens uppskovssystem åter skulle vinna insteg. Emot att avskaffa den närmare regleringen på detta område, vilken helt naturligt ansågs nödvändig vid rättegångsbalkens införande, talar emellertid att endast förhållandevis kort tid förflutit sedan dess ikraftträdande. Om man därför — såsom utskottet ock vill förorda — väljer att med bestämda regler binda domstolarna till ett visst förfarande, måste man emellertid tillse att dessa regler blir sådana att de utan större olägenheter kan upprätthållas i den praktiska tillämpningen.

Utskottet vill till en början något uppehålla sig vid förslaget om införande av möjlighet att under längre rättegångar ha ett visst antal handläggningsfria dagar i veckan. Enligt den nuvarande ordningen får uppehåll i handläggningen, frånsatt möjligheten till uppskov enligt de därför för vissa fall

gällande reglerna, icke göras å söckendagar. Enligt vad för utskottet upplysts har domstolarna i stor utsträckning ansett sig nödsakade att åsidosätta förbudet mot avbrott vid handläggning av mycket vidlyftiga mål. Självfallet har i de fall då så skett starka skäl härför kunnat åberopas. Det lär t. o. m. ha förekommit att man redan vid planläggning av huvudförhandling i sådana mål räknat med avbrott i förhandlingen visst antal dagar varje vecka. Enligt propositionens förslag skall nu beträffande mål, vilkas handläggning kan beräknas taga i anspråk mera än två dagar, avbrott få göras i handläggningen under högst två dagar i veckan så länge sammanträdet pågår. Utskottet delar departementschefens uppfattning att det ur olika synpunkter är angeläget att kortare uppehåll i rättegången då och då kan göras samt att rättegångens koncentration och omedelbarhet genom att denna möjlighet öppnas snarare främjas än motverkas. I den förevarande motionen föreslås emellertid en utvidgning av den handläggningsfria tiden till högst tre dagar i veckan. Motionären förmenar att en domstol, som vecka efter vecka är upptagen med huvudförhandling i ett vidlyftigt mål, knappast kan varje vecka anslå så mycket som fyra dagar till huvudförhandlingen. Icke minst torde det enligt motionärens mening stöta på synnerligen stora svårigheter att få deltagande nämndemän att avsätta så mycket tid för sin tjänstgöring i nämnden. Även bland remissinstanserna och inom utskottet har framförts tanken på en regel av sådan omfattning som i motionen föreslås. Det synes utskottet som om vid handläggning av mål av vidlyftigaste slag, vilka kanske pågår i flera månader, en handläggningstid av fyra dagar i veckan kunde bli alltför pressande för domstolens ledamöter samt parterna och deras ombud. Utskottet har bestyrkts i sin uppfattning härvidlag av vad utskottet inhämtat från förutnämnda domare. I tredje avsnittet av Lundqvistmålen har handläggningen icke vare sig vid underätten eller i hovrätten kunnat genomföras så att förhandling varje vecka hållits å minst fyra söckendagar. Utskottet vill också i detta sammanhang i likhet med motionären betona de svårigheter som måste föreligga särskilt för nämndens ledamöter att tjänstgöra i domstolen alltför många dagar under flera veckor eller kanske månader i följd. Med utgångspunkt från angivna synpunkter skulle det enligt utskottets mening kunna ifrågasättas att, såsom föreslagits i motionen, medgiva möjlighet till tre handläggningsfria dagar varje vecka. Utskottet vill i samband härmed framhålla att de i förevarande sammanhang föreslagna bestämmelserna om uppskov, vartill utskottet skall återkomma, som regel icke torde böra utnyttjas för de ändamål som regeln om handläggningsfria dagar är avsedd att tillgodose utan äga tillämpning företrädesvis i sådana situationer då verkliga uppskovsskäl föreligger. Om sistnämnda regel göres alltför snäv föreligger emellertid en viss risk för en utveckling i sådan riktning. Med den utformning förslaget erhållit torde det vidare vara klart att, sedan beslut om uppskov meddelats enligt de därför gällande reglerna, handläggningsfria dagar icke får tillgodoräknas så länge uppskovet fortfar. Emot en regel om tre handläggningsfria dagar i veckan kan å andra sidan anföras att en sådan vore erforderlig

endast för de allra mest omfattande målen. Då det väl icke kan ifrågakomma att i detta avseende införa olika bestämmelser för olika slags mål kunde en dylik regel måhända leda till en sådan tillämpning att domstolarna även i mål av mindre omfattning begagnade sig av möjligheten att uttaga det maximala antalet handläggningsfria dagar. En sådan utveckling vore icke önskvärd. Utskottet vill därför stanna för att förorda det förslag propositionen innehåller.

Vad angår frågan om den egentliga uppskovstiden har utskottet intet att erinra emot att den nuvarande tvåveckorsregeln, såsom i propositionen föreslås, ersättes med en regel som anger en viss maximitid för tillåtna uppskov, ett eller flera. Enligt förslaget har den högsta sammanlagda uppskovstiden bestämts till tjugu dagar. Samtidigt härmed föreslås 1953 års undantagsregel upphävd. Klart är att en regel som den föreslagna torde komma att visa sig tillräcklig för det övervägande flertalet av även vidlyftiga mål. Däremot kan tvekan råda därom huruvida regeln utgör en lösning av de problem, som är förknippade med mål av sådan storleksordning som de s. k. Lundqvistmålen. Visserligen har enligt vad utskottet inhämtat handläggningen i underrätten av det tredje avsnittet av dessa mål, såsom den slutligen gestaltade sig, kunnat genomföras i stort sett inom den i propositionen föreslagna ramen. Det är härvid att märka att uppskov av sådan anledning som sjukdomsfall hos någon av de agerande ej behövde förekomma. Den plan för handläggningen som uppgjorts i förväg överskred emellertid den angivna ramen. Utskottet har erfarit att planeringen av denna rättegång näppe- ligen skulle i detta hänseende ha kunnat göras annorlunda. Om regler av den begränsade räckvidd som de föreslagna genomföres kan det uppstå risk för att domstolarna vid handläggning av mål av denna storleksgrad nödgas liksom hittills eftersätta dessa. En sådan ordning kan icke accepteras. Det förtjänar här påpekas att i rättegångar som pågår avsevärd tid med många medagerande faran för att uppskov kan bli nödvändigt på grund av sjukdom hos någon av dessa är särskilt stor. Om sådant inträffar i slutet av handläggningen då kanske det mesta av den tillgängliga uppskovstiden redan förbrukats är det förenat med betydande olägenhet och kostnader att nödgas taga om hela rättegången från början. Utskottet är väl medvetet om svårigheterna att i förevarande hänseende finna regler som lämpar sig för såväl de ordinära som de mycket omfattande målen. En utväg vore att för det sistnämnda slaget av mål bibehålla en regel motsvarande den år 1953 införda, som stadgar undantag från huvudregeln att ny huvudförhandling efter uppskov som varat mera än den lagstadgade maximitiden ovillkorligen skall hållas. För en sådan undantagsbestämmelse, som skulle få en mycket begränsad räckvidd, torde väl icke upprätthållandet av rättegångsordningens grundprinciper i någon nämnvärd utsträckning utgöra hinder. I de mycket vidlyftiga rättegångarna kan domstolens ledamöter redan på grund av materialets omfattning och förhandlingens regelmässigt stora utsträckning i tiden till grund för avgörandet icke endast lägga de omedelbara intrycken från förhandlingen utan de nödgas i stor utsträckning begagna sig av egna

memorialanteckningar samt utskrifter av utsagor och skriftligt bevismaterial. Med en undantagsregel av angivna slag skulle den för mera normala mål avsedda uppskovstiden kunna begränsas till femton dagar. Ehuru utskottet alltså anser skäl i viss mån tala för en dylik reglering beträffande de mest omfattande målen, kan det emellertid framhållas att mycket kan göras på andra vägar för att komma till rätta med hithörande problem. Genom att de redan nu gällande och de i förevarande sammanhang beträffande brottmål föreslagna utvidgade reglerna om uppdelning av handläggningen i olika delar utnyttjas torde uppkomsten av vidlyftiga mål i ej ringa utsträckning kunna motverkas. De erfarenheter som nu gjorts beträffande sådana mål kan förväntas medföra att domstolarna i framtiden i större utsträckning än som skett hittills tillvaratar möjligheterna i dessa hänseenden. Mål av den omfattning och beskaffenhet Lundqvismålen representerar torde vidare kunna antagas komma att bli sällsynta. Dessa synpunkter liksom ock det förhållandet att en ordning som stadgar olika regler för mål av skilda storleksgrupper icke kan anses önskvärd föranleder enligt utskottets mening till att man helst bör undvika en särreglering för de vidlyftigaste målen och i stället förhålla sig avvaktande till den kommande utvecklingen.

Sammanfattningsvis vill utskottet uttala att utskottet alltså anser sig böra förorda propositionens förslag i nu förevarande hänseenden. Därest de föreslagna reglerna i en framtid skulle komma att beträffande de exceptionellt vidlyftiga målen visa sig otillräckliga, får problemet upptagas till förnyat övervägande. Måhända har rättegångsordningen då varit i tillämpning så lång tid att man i stället för att bibehålla en detaljerad reglering härvidlag kan medgiva domstolarna större frihet att anpassa förfarandet efter de särskilda förhållandena i varje mål.

Emot övriga i propositionen framförda förslag har utskottet ej någon erinran. Med den ställning utskottet intagit till de föreliggande frågorna saknar utskottet anledning förorda ett ikraftträdande av lagförslagen tidigare än den 1 januari 1957.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 746, bifalla förevarande proposition, nr 142.

Stockholm den 15 maj 1956

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Lindblom, Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, herr Lindgren, fru Wallentheim och herr Alexanderson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Landgren, Gezelius, Gustafsson i Borås, Skoglund i Umeå, Onsjö, fru Johansson i Skövde och herr Ekström.

Reservation

av herrar *Rylander, Alexanderson, Gezelius* och *Gustafsson* i Borås, vilka ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

Såsom framgår — — — (lika med utskottet) — — — vidlyftiga målen.

De lagförslag — — — (lika med utskottet) — — — och koncentration.

I likhet — — — (lika med utskottet) — — — av mål.

De i — — — (lika med utskottet) — — — utskottets mening.

Beträffande härefter — — — (lika med utskottet) — — — praktiska tillämpningen.

Utskottet vill till en början något uppehålla sig vid förslaget om införande av möjlighet att under längre rättegångar ha ett visst antal handläggningsfria dagar i veckan. Enligt den nuvarande ordningen får uppehåll i handläggningen, fransett möjligheten till uppskov enligt de därför för vissa fall gällande reglerna, icke göras å söckendagar. Enligt vad för utskottet upplysts har domstolarna i stor utsträckning ansett sig nödsakade att åsidosätta förbudet mot avbrott vid handläggning av mycket vidlyftiga mål. Självfallet har i de fall då så skett starka skäl härför kunnat åberopas. Det lär t. o. m. ha förekommit att man redan vid planläggning av huvudförhandling i sådana mål räknat med avbrott i förhandlingen visst antal dagar varje vecka. Enligt propositionens förslag skall nu beträffande mål, vilkas handläggning kan beräknas taga i anspråk mera än två dagar, avbrott få göras i handläggningen under högst två dagar i veckan så länge sammanträdet pågår. Utskottet delar departementschefens uppfattning att det ur olika synpunkter är angeläget att kortare uppehåll i rättegången då och då kan göras samt att rättegångens koncentration och omedelbarhet genom att denna möjlighet öppnas snarare främjas än motverkas. I den förevarande motionen föreslås emellertid en utvidgning av den handläggningsfria tiden till högst tre dagar i veckan. Motionären förmenar att en domstol, som vecka efter vecka är upptagen med huvudförhandling i ett vidlyftigt mål, knappast kan varje vecka anslå så mycket som fyra dagar till huvudförhandlingen. Icke minst torde det enligt motionärens mening stöta på synnerligen stora svårigheter att få deltagande nämndemän att avsätta så mycket tid för sin tjänstgöring i nämnden. Även bland remissinstanserna

och inom utskottet har framförts tanken på en regel av sådan omfattning som i motionen föreslås. Det synes utskottet som om vid handläggning av mål av vidlyftigaste slag, vilka kanske pågår i flera månader, en handläggningstid av fyra dagar i veckan kunde bli alltför pressande för domstolens ledamöter samt parterna och deras ombud. Utskottet har bestyrkts i sin uppfattning härvidlag av vad utskottet inhämtat från förutnämnda domare. I tredje avsnittet av Lundqvismålen har handläggningen icke vare sig vid underrätten eller i hovrätten kunnat genomföras så att förhandling varje vecka hållits å minst fyra söckendagar. Utskottet vill också i detta sammanhang i likhet med motionären betona de svårigheter som måste föreligga särskilt för nämndens ledamöter att tjänstgöra i domstolen alltför många dagar under flera veckor eller kanske månader i följd. Såsom Svea hovrätt framhållit i sitt yttrande vore det en icke önskvärd utveckling om personer, som med hänsyn till arbetsanställning eller av annan anledning icke kan förfoga över sin tid efter eget gottfinnande, skulle inför risken att behöva deltaga i en vidlyftig rättegång se sig förhindrade att mottaga nämndemansuppdrag. De största målen bör vidare ofta handläggas avsnittsvis, därvid varje avsnitt i sig självt mången gång är av vidlyftig karaktär. Det är uppenbart att mellan varje sådant avsnitt ett icke alltför kort uppehåll måste göras för att domstolen skall kunna hålla överläggning och sammanfatta sina intryck från den handlagda delen samt förbereda sig på handläggningen av kommande avsnitt. Även parterna och deras ombud är i stort behov av sådana uppehåll. Att möjlighet härtill beredes verkar i hög grad främjande för upprätthållandet av rättegångsordningens grundprinciper. Önskemålet om dylika avbrott bör tillgodoses genom en sådan anordning som nu föreslås och icke genom reglerna om uppskov. Om emellertid reglerna om avbrott utformas alltför snävt torde avbrottet icke kunna uppfylla det syfte som nu angivits. Med den föreslagna avbrottsregeln skulle i regel ett avbrott å endast två söckendagar stå till förfogande. Avbrott av sådan varaktighet skulle mången gång kunna vara otillräckligt. Även den synpunkten att de i rättegången deltagande måste få tillfälle till såväl erforderlig vila som ock att ombesörja andra löpande göromål är värd allt beaktande. I många domstolar föranleder ett vidlyftigt mål som pågår större delen av veckans dagar ofta besvärliga problem rörande lokalerna om nämligen, såsom nästan undantagslöst måste bli fallet, jämsides med handläggningen därav de ordinarie sammanträdena måste hållas med domstolen i annan sammansättning. Det kan i detta sammanhang påpekas att såsom den föreslagna regeln om handläggningsfria dagar utformats torde, sedan beslut om uppskov meddelats, möjlighet saknas att så länge uppskovet fortfar tillgodogöra sig handläggningsfria dagar. Utifrån dessa synpunkter förefaller den föreslagna avbrottsregeln alltför snävt tilltagen. Övervägande skäl talar enligt utskottets mening för en lösning i enlighet med motionärens förslag. Någon risk för att domstolarna i mål av mindre omfattning onödigtvis skulle begagna sig av det maximala antalet handläggningsfria dagar torde ej föreligga.

Vad angår frågan om den egentliga uppskovstiden har utskottet intet att erinra emot att den nuvarande tvåveckorsregeln, såsom i propositionen föreslås, ersättes med en regel som anger en viss maximitid för tillåtna uppskov, ett eller flera. Enligt förslaget har den högsta sammanlagda uppskovstiden bestämts till tjugu dagar. Samtidigt härmed föreslås 1953 års undantagsregel upphävd. Klart är att en regel som den föreslagna torde komma att visa sig tillräcklig för det övervägande flertalet av även vidlyftiga mål. Däremot torde tvekan kunna råda därom huruvida regeln utgör en lösning av de problem, som är förknippade med mål av sådan storleksordning som de s. k. Lundqvistmålen. Visserligen har enligt vad utskottet inhämtat handläggningen i underrätten av det tredje avsnittet av dessa mål, såsom handläggningen slutligen gestaltade sig, kunnat genomföras i stort sett inom den i propositionen föreslagna ramen. Det bör emellertid även i detta sammanhang erinras om att — såsom ovan framhållits — det icke visat sig möjligt vare sig för underrätten eller hovrätten att i dessa mål hålla förhandling under fyra dagar varje vecka. Det är vidare att märka att under rättegången i underrätten uppskov av sådan anledning som sjukdomsfall hos någon av de agerande ej behövt förekomma. Den plan för handläggningen som i förväg uppgjorts i underrätten överskred emellertid den angivna ramen. Utskottet har erfarit att planeringen näppeligen skulle i detta hänseende ha kunnat göras annorlunda. I verkligheten hölls 53 huvudförhandlingsdagar mot planerade 47, medan av de 54 uppskovsdagarna enligt planen endast 48 behövde tagas i anspråk. Det har också upplysts för utskottet att vid handläggningen av dessa mål i hovrätten till följd av inträffat sjukdomsfall hos ledamot i rätten uppstått betydande fara för att handläggningen, som ännu icke avslutats, icke skall kunna genomföras i en sådan ordning som skulle överensstämma med den i propositionen föreslagna uppskovsregleringen. Om regler av den begränsade räckvidd som den föreslagna genomföres kan det enligt utskottets mening uppstå risk för att domstolarna vid handläggning av mål av denna storleksgrad nödgas liksom hittills ersätta dessa. En sådan ordning kan icke accepteras. Det förtjänar här påpekas att i rättegångar som pågår avsevärd tid med många medagerande faran för att uppskov kan bli nödvändigt på grund av sjukdom hos någon av dessa är särskilt stor. Om sådant inträffar i slutet av handläggningen då kanske det mesta av den tillgängliga uppskovstiden redan förbrukats är det förenat med betydande olägenhet och kostnader att nödgas taga om hela rättegången från början. Utskottet är väl medvetet om svårigheterna att i förevarande hänseende finna regler som lämpar sig för såväl de ordinära som de mycket omfattande målen. Starka skäl talar enligt utskottets mening för att för det sistnämnda slaget av mål bibehålla en regel motsvarande den år 1953 införda, som stadgar undantag från huvudregeln att ny huvudförhandling efter uppskov som varat mera än den lagstadgade maximitiden ovillkorligen skall hållas. Någon olägenhet från tillämpningen av 1953 års undantagsregel har icke försports. Med hänsyn bl. a. till den nytillkomna regeln om avbrott torde såsom förutsättning för undantagsregelns tillämpning böra stadgas att

huvudförhandlingen beräknas kräva minst tjugufyra dagar. För en sådan regel, som skulle få en mycket begränsad räckvidd, torde väl icke upprätthållandet av rättegångsordningens grundprinciper i någon nämnvärd utsträckning utgöra hinder. I de mycket vidlyftiga rättegångarna kan domstolens ledamöter redan på grund av materialets omfattning och förhandlingens regelmässigt stora utsträckning i tiden till grund för avgörandet icke endast lägga de omedelbara intrycken från förhandlingen utan de nödgas i stor utsträckning begagna sig av egna memorialanteckningar samt utskrifter av utsagor och skriftligt bevismaterial. Med en undantagsregel av angivna slag skulle den för mera normala mål avsedda uppskovstiden kunna begränsas till femton dagar.

Inom utskottet har den tanken framförts att mål av sådan exceptionell storleksordning och beskaffenhet som Lundqvismålen knappast kan beräknas förekomma i fortsättningen och att man på grund härav och då stora möjligheter kommer att öppnas till uppdelning av handläggningen av vidlyftiga mål de regler som föreslagits torde kunna anses vara tillfyllest. Det är emellertid bekant för utskottet att f. n. är under handläggning mål av avsevärd omfattning. Det torde icke kunna undvikas att dylika mål uppkommer även i fortsättningen. Endast mycket begränsade möjligheter förefinnes f. n. att motverka uppkomsten härav.

Emot övriga i propositionen framlagda lagförslag har utskottet ej någon erinran.

Utskottet anser önskvärt att de lagändringar, vilka nu av utskottet förordats, snarast möjligt kan bringas i tillämpning. Utskottet vill därför föreslå att dessa får träda i kraft redan den 1 juli 1956.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget och med bifall till motionen II: 746 — måtte för sin del antaga nämnda förslag med de ändringarna, att 1 kap. 15 §, 43 kap. 11 §, 46 kap. 11 § samt lagförslagets promulgationsbestämmelse erhåller följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

1 kap.

15 §.

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsättas flera mål, än att de kunna beräknas bliva slutförda under en tid av sex timmar. Hinna ej alla sålunda utsatta mål behandlas under dagen eller kräver ett måls handlägg-

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsättas flera mål, än att de kunna beräknas bliva slutförda under en tid av sex timmar. Hinna ej alla sålunda utsatta mål behandlas under dagen eller kräver ett måls handlägg-

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

ning mera än en dag, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd. Kan handläggningen av visst mål beräknas taga i anspråk mera än två dagar må, om det kan ske utan olägenhet, avbrott i handläggningen, så länge sammanträdet pågår, äga rum under högst två söckendagar i veckan.

Om den — — — — — förordnar Konungen.

ning mera än en dag, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd. Kan handläggningen av visst mål beräknas taga i anspråk mera än två dagar må, om det kan ske utan olägenhet, avbrott i handläggningen, så länge sammanträdet pågår, äga rum under högst tre söckendagar i veckan.

43 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som må föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 15 § första stycket, såvitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske.

Överstiger, då målet efter ett eller flera uppskov återupptages, den sammanlagda tid varunder uppskov ägt rum ej tjugu dagar, må huvudförhandlingen fortsättas; i annat fall skall ny huvudförhandling hållas.

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som må föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 15 § första stycket, såvitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske.

Överstiger, då målet efter ett eller flera uppskov återupptages, den sammanlagda tid varunder uppskov ägt rum ej femton dagar, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst tjugofyra dagar rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.

Till uppskjuten — — — — — hans utevaro.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

46 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som må föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 15 § första stycket, såvitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Överstiger, då målet efter ett eller flera uppskov återupptages, den sammanlagda tid varunder uppskov ägt rum ej *tjugu* dagar, må huvudförhandlingen fortsättas; *i annat fall skall ny huvudförhandling hållas.*

Till uppskjuten — — — — — 15 § sägs.

Denna lag träder i kraft *den 1 januari 1957.*

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som må föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 15 § första stycket, såvitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Överstiger, då målet efter ett eller flera uppskov återupptages, den sammanlagda tid varunder uppskov ägt rum ej *femton* dagar, må huvudförhandlingen fortsättas. *I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst tjugufyra dagar rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.*

Denna lag träder i kraft *den 1 juli 1956.*